

Не менш вагомим результатом ДУ «КАІ» є також запровадження дисципліни з блоку KAI Labs «Проектна робота в лабораторії юридичних інновацій та цифрових технологій», яка сьогодні викладається ментором, який займається адвокатською діяльністю для студентів 4-го курсу усіх спеціальностей. У рамках програми студенти отримують базові практичні навички застосування юридичних інновацій (подання позовної заяви через систему «Електронний суд», створення КЕП, підготовка смарт-контрактів тощо).

Крім цього, в поточному навчальному році на Факультеті права та міжнародних відносин ДУ «КАІ» запроваджено Менторську програму для першокурсників, яка спрямована на дієву підтримку та заохочення здобувачів освіти до академічного, особистісного та професійного зростання. У склад менторської команди входять юристи-практики, які здебільшого являються також випускниками Університету, а також студентори – студенти старших курсів.

Таким чином, сучасні заклади вищої освіти, включно з ДУ «КАІ», активно впроваджують менторські програми (із залученням викладачів, юристів-практиків, випускників та студенторів), що є ключовим елементом для формування компетентного фахівця, мотивованого до подальшого професійного просування та покращення якості освіти та успішної інтеграції випускників у професійне середовище. Багаторівнева взаємодія вище зазначених менторів (академічних, професійних та студенторів) під час навчального процесу перетворює процес підготовки правників на цілісну місію професійного та особистісного розвитку, що є одним із ключових елементів візії кожного закладу вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Одарченко В. Роль менторства в системі управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників комунального закладу вищої освіти. *Grail of science*. 2024. №40. С. 197-199.
2. Тригуб А.Ю., Товстоган В.С., Шевченко В.М. Організація практико орієнтованого навчання як необхідна умова формування професійної компетентності майбутніх фахівців. *Вісник науки та освіти*. 2024. №11 (29). С. 1680-1690.

**Філей Ю.В., к.ю.н., проф.,
декан юридичного факультету,
Національний університет «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя**

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЦИКЛУ

Призначення покарання це доволі складний та багатоаспектний процес. Так, під час вивчення теми «Призначення покарання» в курсі Кримінального права здобувачам вищої юридичної освіти можна запропонувати використовувати метод моделювання. Відповідно до ст. 65 Кримінального кодексу України (КК України), суд призначає покарання у межах, установлених у санкції статті Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення, відповідно до положень Загальної частини КК, враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання [1].

Під час призначення покарання суддя (в нашому випадку здобувач вищої юридичної освіти) повинен оцінити усі ознаки складу кримінального правопорушення та обставини його вчинення з метою визначення міри відповідальності підсудного і призначення йому співрозмірного покарання. Міра покарання в залежності від складу кримінального правопорушення регламентується нормами закону, що дозволяє формально визначати межі максимуму і мінімуму розміру покарання. Окрім об'єктивних факторів в цьому процесі присутній і суб'єктивізм, так званий судовий угляд. Вибір виду покарання у разі, коли закон передбачає альтернативні санкції залишається за суддею. Крім того, слабо формалізованою

частиною вироку залишається урахування обставин вчинення кримінального правопорушення й характеристики особи винного. При тому, що від судді (студента) не вимагається детальне коментування критеріїв оцінки, чітко регламентується необхідність мотивованого вибору покарання. Для уніфікації врахування пом'якшуючих та обтяжуючих обставин, особи винного цілком природно формалізувати їхні оцінки. Розробка загальної бази знань винесення вироку при всіх можливих поєднаннях різних обставин дає надію на винесення схожих вироків при схожих за складом та обставинами кримінальних правопорушень.

Метою є побудова загальної моделі системи підтримки прийняття рішень (СППР) у суді (під час моделювання студентами судового процесу) як нечіткої продукційної системи [2–7] на основі даних про реальні справи з бази Єдиного державного реєстру судових рішень в Україні [8]. У побудові відповідної моделі використовуються вирок за крадіжку (ст. 185 КК України). Вибір цього злочину зумовлений тим, що крадіжки є найбільш частими злочинами, що вчиняються в Україні – вони складають більше 40% від кількості всіх зареєстрованих злочинів. Запропоновано два варіанти реалізації нечіткої продукційної системи – алгоритмами Mamdani та Sugeno. Включення розробленої моделі до системи «Електронний суд», що є ознакою інформаційного суспільства, спроможне підвищити рівень автоматизації судової практики та запобігати корупції.

Юридичним документам притаманна певна структурованість та точність формулювань, що застосовують професійну термінологію норм права. Стиль юридичних документів відзначається стандартизацією і уніфікацією мови, широким вживанням сталих словосполучень, трафаретів, застосуванням типових текстів. Не дивлячись на це, далеко не всі юридичні терміни підвладні формалізації, що й виправдовує вибір методів нечіткої математики.

Для побудови нечіткої продукційної системи необхідно сформувати базу з узгоджених нечітких продукційних правил, які містять формалізовані знання експертів предметної області. Базовим формалізмом є поняття лінгвістичної змінної, значенням якої можуть бути слова та словосполучення спеціалізованої природної мови експертів. Лінгвістична змінна приймає значення з терм-множини, елементами якої є терми, що задаються нечіткою множиною з визначеною функцією належності.

Алгоритм Mamdani при моделюванні здобувачами вищої юридичної освіти судових рішень згенерував міру покарання, що, або співпадає, або є суворішою на 0,25 року, ніж було винесено за вироком суду. Алгоритм Sugeno в цих випадках показав абсолютне відхилення від -0,4 до 0 року, тобто зменшуючи термін позбавлення волі.

Для деяких справ обидва алгоритми Mamdani та Sugeno, які застосовували студенти, згенерували більш м'яке покарання в порівнянні зі строком позбавлення волі за рішенням суду. Це пояснюється впливом більш складного змісту вироку, що містить посилання на інші статті КК України.

При обґрунтуванні вибору алгоритму нечіткого виведення необхідно брати до уваги можливі похибки у генерованих рішеннях та трудомісткість обчислень за обраним алгоритмом.

Отже, обидві системи нечіткого логічного виведення Mamdani та Sugeno показали адекватність генерованих результатів вироків без видимої переваги одного з алгоритмів. Але лінійність функцій виходу алгоритму Sugeno забезпечує більш просту настройку системи нечіткого виведення та дає вииграш з обчислювальної точки зору.

Обидві системи прореагували однаково на наявність додаткових умов, що на практиці підтвердилось пом'якшенням вироку суду. Це є підтвердженням необхідності введення якісних, нечислових параметрів на вхід системи. Введення таких змінних більш зручно відбувається в системі нечіткого логічного виведення за алгоритмом Mamdani.

Практична цінність даної методики полягає в тому, що застосування методів нечіткого логічного виведення є потенційно продуктивним для підтримки прийняття справедливих судових рішень, оскільки дозволяє наблизитись до формалізації самого поняття справедливого судового рішення. Вбачається перспективним впровадження такої підсистеми в систему Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) – «Електронний суд».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення: 05.10.2025).
2. Bakurova, A., Tereschenko, E., Filei, Y., Pasichnyk, M. and Ropalo, H. : Modeling of decision making ontology. Proceedings of the 3rd international conference on computational linguistics and intelligent systems (COLINS 2019). Vol.1: Main Conference, Kharkiv, Ukraine, April 18–19, 2019, CEUR Workshop Proceedings 2362, P. 197–207.
3. Bakurova, A., Pasichnyk, M. and Tereschenko, E. Fuzzy Modeling of Verbal Information for Production Systems. Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries. 2019, №4(10), P. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.30837/2522-9818.2019.10.005>.
4. Bakurova, A., Pasichnyk, M., Tereschenko, E., Filei, Y. Fuzzy production model for managing court decisions in the case of theft. CEUR Workshop Proceedings, 2019, 2422, P. 284–296
5. Bakurova, A., Pasichnyk, M., Tereschenko, E., Filei, Y. Formalization of Ukrainian-Language Content for Fuzzy Product in Court. Proceedings of the 4th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS 2020). Volume I: Main Conference, Lviv, Ukraine, April 23–24, 2020. CEUR Workshop Proceedings 2604, P. 428–441. <http://ceur-ws.org/Vol-2604/paper31.pdf>
6. Бакурова А.В., Пасічник М.С., Терещенко Е.В., Філей Ю.В. Моделювання оцінки особи винного для системи нечіткої продукції в суді. Комбінаторні конфігурації та їхні застосування: Матеріали XXII Міжнародного науково-практичного семінару імені А.Я. Петренюка (Запоріжжя–Кропивницький, 15-16 травня 2020 року) / за ред. Г.П. Донця. Кропивницький: ПП «Ексклюзив-Систем», 2020. С. 27-30.
7. Філей Ю. В. Співвідношення гуманізму та ефективності заходів кримінально-правового реагування. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2018. Т. 22. С. 130–135. URI: <https://hdl.handle.net/11300/12563>
8. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:<http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/1>. (дата звернення: 05.10.2025).

Чугаєвська А.В., к.ю.н., доц.,
доцентка кафедри публічного та міжнародного права,
Навчально-науковий інститут «Юридичний інститут»
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана,
м. Київ

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Сучасна юридична освіта спрямована на професії, в яких фахівець у галузі права повинен вміти знайти вирішення конкретної правової проблеми на основі чинного законодавства. Тож перед сучасними закладами вищої освіти наразі стоїть складне завдання – підготувати майбутніх фахівців у галузі права до сучасних викликів.

Важливим етапом трансформації правничої освіти є перехід від підготовки фахівців, які здатні дослівно відтворювати норми законодавства, до підготовки інтелектуальних фахівців у галузі права які, спираючись на методологічні засади та теорію права, здатні творчо й критично підходити до вирішення конкретних нестандартних правових завдань.

З огляду на це, заклади вищої освіти повинні не лише забезпечити якісну фахову підготовку, а й сформувані у здобувачів здатність критично мислити, швидко адаптуватися до змін, а також постійно вдосконалювати свої знання відповідно до розвитку нормативно-правової бази та технологій.

На мою думку, одним із найбільш ефективних інструментів викладання кримінального права є кейсовий метод (case-study), який дедалі активніше впроваджується у навчальні програми, адже цей метод дозволяє здобувачам вищої освіти не лише засвоювати законодавчі положення, а й навчитися застосовувати їх у реальних або наближених до реальності ситуаціях.